

Slova a konotace

Slova nejsou pouhými zvuky (jsou-li vyslovena), ani pouhými skupinami znaků (jsou-li napsána nebo vytištěna), ale skutečnými slovy se stávají teprve ve spjatosti s významy. Žádné slovo (mluvíme o „přirozených“ jazycích) nemá jediný význam, ale má významů více, někdy mnoho. Ty významy nemají stejnou „závažnost“, a to nejen co do „kvantity“, ale zejména také co do „kvality“; a jejich závažnost je proměnlivá, neboť záleží na kontextu, který některým významům váhy přidává, zatímco jiným ubírá. Některé významy mají v kontextu vět a celých výkladů atp. závažnost zřejmou a svým způsobem i navzdory aktuálnímu kontextu jakoby přetrvávající, někdy značně, ba dokonce i plně uvědomovanou a kontrolovanou, jiné zůstávají jakoby na okraji, takže promlouvající ani naslouchající si jich jsou málo vědomi nebo si je vůbec neuvědomují; ale v některých případech takové potlačené nebo spíše jen skryté spoluvýznamy (konotace) mají i značný vliv na celkové myšlenkové zaměření a dokonce pro celkovou životní orientaci jak promlouvajícího, tak naslouchajícího (nebo čtoucího), i když se v aktuálně prosazujícím kontextu na první poslech jakoby ztrácejí. To může mít své aspekty široce nad-subjektivní, a zejména dějinné. Takové méně nápadné a skryté konotace některých slov mohou charakterizovat celou dobu, ba někdy i rozsáhlou epochu, a mají tedy nepřehlédnutelné dějinné rysy. Odhalují se však jen bedlivě zkoumajícímu badateli, zatímco většině lidí unikají, a uniká jim i jejich nenápadný až neznatelný tlak, který se objevuje a ukazuje až z nějaké rozlehlejší perspektivy. Pokud asi tyto skutečnosti náležitě uvědomíme a vyvodíme z toho také příslušné důsledky, musíme si připustit, že takové konotace mají na různých rovinách a v nejrozmanitějších souvislostech jakýsi organizující charakter, představují nikoli „danosti“, nýbrž spíše programy a plány, s nimiž se podle okolností může, ale také nemusí pracovat. Asi nejvhodnějším přirovnáním bychom mohli přiblížit povahu těchto konotací (resp. jejich rozhodující „složky“ či směrodatného „aspektu“), když pomyslíme na vztah třeba mezi partiturou hudební skladby a tím, čím se na nás obrací a čím nás skladba „oslovuje“ při svém provedení.

(Písek, 060502-1.)

* slova (a konotace);